

خاطرات و سفرنامه های خارجیان درباره ایران در دوره های مختلف

دکتر احمد هاشمیان

از دید و نظر کسانی که به بلاد و ولایات مختلف چه در گذشته و چه در زمان حال سفر کرده اند و می کنند و اوضاع کشور و نقاط مورد نظرشان را به صورت سفرنامه یا خاطرات به رشته تحریر درآورده و می آورند، اختلافات فاحشی وجود دارد، زیرا جهانگردان و به قول امروزیها «گردشگران» و «توریستها» از طبقات مختلف و کشورهای گوناگون می باشند و زمینه های فرهنگی، طبقاتی و اجتماعی مختلفی دارند؛ برای مثال جهانگردی که از کشورهای جهان سوم به اروپا سفر می کند، دنیای اروپا را به صورت دیگری درمی یابد تا جهانگردی آمریکایی که به این قاره سفر می کند، زیرا شرایط اجتماعی، سیاسی و فرهنگی آنها مختلف می باشد.

در سفرنامه های ایرانیانی که در سده های گذشته به خارج از کشور، مخصوصاً به اروپا سفر کرده اند، این تفاوتها چشمگیر می باشد؛ زیرا این سفرها برای مردم ما مخصوصاً در اروپا، بسیار تازگی داشته، در حالی که از نظر خود مردم اروپا کاملاً عادی بوده است؛ و کوتاه سخن آنکه هضم اوضاع و احوال اروپا برای مردم ما مخصوصاً در شرایط آن روزگار ایران خیلی دشوار بوده و اصولاً درک نوآوریها و تازه های زندگی در اروپا برای گردشگردان ثقیل به نظر می آمده است. گو اینکه این تفاوتها امروز هم با وجود وسایل ارتباطی و خبری مثل مطبوعات، رادیو، تلویزیون، تلفن و غیره، همچنان موجود می باشد.

با وجود اینکه دنیای امروز با موجود بودن وسایل ارتباطی سریع، «کوچک تر» شده است و مردم کشورهای مختلف با وجود سانسور بنا به میل گردانندگان حکومتی، باز کمابیش از اوضاع دنیای خارج از مرزهای کشورشان مطلع هستند، در زمانهای گذشته با وجود نداشتن وسایل ارتباطی نوین، مع الوصف سفر کرده ها، اوضاع زندگی را در خارج از مرزهای محل سکونت خود، به طور متفاوت شرح و بسط داده اند و این البته بستگی به شرایط زندگی و شغل نویسنده خاطرات داشته و دارد. زیرا پزشک، بازرگان، ارتشی و یا فردی تحصیل کرده در رشته های علوم اجتماعی، اوضاع کشور مورد نظر و مورد دیدار خود را به صورتهای مختلف بحث و تشریح می کرد و می کند. یکی دیگر از شروط خاطرات و خاطره نویسی، بستگی به مدت زمان توقف گردشگر در سرزمین مورد بحث و میزان آشنایی او به زبان مردم آن کشور داشته و دارد. بیش تر سفرنامه هایی که درباره وطن ما در قرون گذشته و حال نوشته شده، ناظر بر نکات بیان شده می باشند.

اغلب سفرنامه هایی که درباره وطن ما نوشته شده اند توسط خارجیان نگاشته شده اند که مدت مدیدی در ایران ساکن بوده و دارای موقعیتهای سیاسی به صورت فرستاده، سفیر و یا به اصطلاح آن زمان، «ایلچی» کشورشان بوده اند. غالب این اشخاص قبلاً به هنگام توقف در ایران، به زبان فارسی و آداب و رسوم ما آشنایی داشته و به اوضاع و احوال مملکت کاملاً وارد بوده اند. با وجود این خیلی از این خاطرات، گویای نظرات سیاسی و شخصی نویسنده می باشد که بدور از صداقت و اغلب با غرض و به نفع کشور تابع آنها نوشته شده است. ولی برخی از همین نویسندگان خارجی به واسطه ذوق و علاقه شخصی - که قصد جمع آوری اطلاعات تاریخی داشته اند - توانستند بخشی از تاریخ کشور ما را جمع آوری کنند و شاید در این مورد بخصوص، با غرض ورزی کم تری این وقایع را به رشته تحریر درآورند که امروزه مورد استفاده می باشد.

اغلب خاطره نویسان ایرانی - چون دارای موقعیت و مقامی در دستگاه

حکومتی زمان خود بوده اند - نوشته هایشان بدون غرض و تمجید از اربابان خویش نمی باشد و مشکل می توان از نوشته های آنها، مطالب را صادقانه درک کرد. این نویسندگان، کم تر توانسته اند مطالب منتقله را از زندگی روزمره، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی مردم کشورهای مورد نظرشان - که به آنجا سفر کرده اند - با وضع مردم کشور ما مقایسه کنند و نظرات انتقادی خود را درباره حکمرانان ایران به گوش مردمان برسانند و علت آن، نظارت دستگاه حکومتی بر نوشته ها بوده، شاید هم بیم از دست دادن شغل و منصب و تواناییهای مالی خود را داشته اند.

در گذشته ها مخصوصاً از اواسط حکمرانی قاجارها در ایران، عده ای از بزرگان را - که رابطه نزدیک با دستگاه حکومتی داشتند - می توان نام برد که خاطرات روزمره خود را از نظر دیگران پنهان نگه داشتند تا مبادا به عللی - که قبلاً بیان شد - دچار ناگواریهای مختلف بشوند. این دستنویسها، نسل به نسل گشت تا به دست فرزندان و نوادگان آنها رسید و این خاطرات امروزه بعد از گذشت سالها، آرام آرام به چاپ می رسد تا ما را از اوضاع آن زمان کم و بیش آگاه تر سازد.

بسیاری از این گونه نوشته ها، به علت بی علاقه ای یا نبود امکانات مالی وراثت، به دست فراموشی سپرده شده، یا به خارج از کشور راه پیدا کرده است؛ آن هم به دست نسلی که در خارج از کشور با موانعی بزرگ مواجه است و تنها چیزی که به فکرشان می رسد، اداره کردن زندگی روزمره خود می باشد؛ آنها که بعد از مدتی زبان مادری را فراموش می کنند و رفته رفته با فرهنگ نیاکان خود بیگانه می شوند و آن مدارک و خاطرات - که به خارج راه پیدا کرده - به فراموشی سپرده می شوند و شاید روزگاری به علت بی اطلاعی از ارزش آنها، بکلی به نابودی کشیده شوند.

برگردیم به نویسندگان

کتابهایی که خارجیان درباره ایران و تاریخ ایران در زمانهای مختلف به رشته تحریر درآورده اند و در خارج از کشور مخصوصاً در اروپا بعد از برگشت و انجام خدمت خود به چاپ رسانده اند و ترجمه آن آثار مخصوصاً در دوران سلطنت پهلویها و بعد از انقلاب اسلامی، در دسترس ما قرار گرفته است، در سیاهه ای که در ذیل آمده و جمع آوری آن را مدیون سیاستمدار محافظه کار انگلیسی، جرج. ن. کرزن (۱) هستیم که خود مدت مدیدی در ایران زندگی کرده و اوضاع و احوال آن زمان ایران را در کتابی دو جلدی به نام ایران و قضیه ایران در سال ۱۸۹۲م. در انگلستان منتشر کرده است.

البته این فهرست کامل نیست و اسامی چند نویسنده که به ایران سفر کرده و خاطرات خود را بعداً منتشر ساخته اند، در آن از قلم افتاده است. به طور مثال، نویسنده سفرنامه و خاطرات آتیره پرینی (۲) که بین سالهای ۱۸۸۲ تا ۱۸۸۴م. به ایران سفر کرده و خاطرات خود را در ۱۳۱ صفحه به رشته تحریر درآورده و اثرش در ایتالیا به چاپ رسیده است. بسیاری از نوشته های خارجیان که به ایران سفر کرده اند، به صورت مقالات چند صفحه ای در مجلات علمی زمان خود و در وطن خودشان به چاپ رسیده که شامل نکات جالب تاریخی می باشند و به عللی هنوز به فارسی ترجمه نشده و در دسترس محققان قرار نگرفته است. به طور مثال مقالات علمی دکتر پولاک، استاد پزشکی مدرسه دارالفنون و پزشک ناصرالدین شاه که بجز کتاب دیگر وی یعنی «سفرنامه پولاک، ایران و ایرانیان» (۳) در سال ۱۸۶۱م. (۴) راجع به

روسیگری در ایران به چاپ رسیده که هنوز ترجمه نشده و شاید علتش، باور نکردن و پرده پوشی این مطلب باشد.

امید است با کمک علاقه مندان، بتوانیم صورت این کتب و خاطرات را تکمیل کنیم و حتی مقالات گوناگون این نویسندگان را - که نکات مهمی از تاریخ وطن ما را دربردارد - در دسترس پژوهندگان قرار دهیم.

در اینجا شایسته است یادی بکنیم از مجموعه نفیسی از کتابهای «پتر هاپکینز»، روزنامه نگار و نویسنده معروف انگلیسی، درباره آسیای مرکزی، کشورهای بالکان و خاورمیانه که در روزهای سیزدهم و چهاردهم اکتبر ۱۹۹۸م. در حراج خانه «سادبی» لندن به معرض فروش گذاشته شد. در این مجموعه به کتابهایی برمی خوریم که در سالهای دور توسط سیاحان و مأموران نظامی و غیرنظامی غربی بویژه بریتانیا در ایران و سایر کشورهای منطقه نوشته شده است که حاوی عکسها و نقاشیها و طرحهای بسیار جالبند. پتر هاپکینز در کسوت خبرنگار و گزارشگر، به اغلب کشورهای عربی، ترکیه، آسیای میانه، قفقاز، خاورمیانه و نواحی بالکان، چین و شبه قاره هند و ایران سفر کرده و با زندگی سیاسی و اجتماعی مردم این سرزمینها آشنایی کامل پیدا کرده است. هاپکینز، مدتی گزارشگر تلویزیون (I.T.N) انگلستان بوده و چندی برای روزنامه دیلی اکسپرس لندن از نیویورک خبر و مطلب می فرستاده و مدت بیست سال نیز با روزنامه تایمز لندن همکاری کرده است. او، تاکنون شش کتاب به رشته تحریر درآورده و مدتها نیز در استانبول زندگی کرده است.

در جزوه ای که شرکت سادبی برای این حراج چاپ کرده، پتر هاپکینز یادآور شده که در طول چهل سال، به دهها کشور در مناطق فوق سفر کرده و به هر کجا که قدم گذاشته، برای تکمیل مجموعه خود، به جستجو پرداخته است.

این کتابها شامل موضوعات سیاسی، جنگی، دیپلماسی، تاریخی، اکتشاف، سفرنامه، باستانشناسی، خاطرات و مذهب است.

در مجموعه کتابهایی که هاپکینز در روزهای سیزدهم و چهاردهم اکتبر در تالار بزرگ سادبی به معرض حراج گذاشت، چندین اثر درباره ایران هست که با عکسها و نقشه های جالب تزئین شده است.

فهرست کتابهای مربوط به ایران در این حراج چنین بود:

- Persia and the Persian question

از لرد کرزن، سال انتشار ۱۸۹۲م.، چاپ اول، قیمت تخمینی ۳۵۰-۴۵۰ پوند.

لرد کرزن، در سالهای ۱۸۹۰-۱۸۸۹ شش ماه در زمستان سخت ایران زندگی کرد و برای روزنامه تایمز لندن گزارش فرستاد. این کتاب، شامل تصویرهای جالب و نقشه های دقیق و جالب از ایران است.

- Unexplored Blouchistan

از فلورین، سال انتشار ۱۸۸۲م.، چاپ اول، قیمت شروع حراج ۲۰۰ پوند.

- Eastern Persia

مؤلف گلدسمیت، چاپ اول، سال انتشار ۱۸۷۶م.، قیمت برای شروع حراج ۳۰۰ پوند.

- Persian Rinsited

اثر گوردول، چاپ اول، ۱۹۰۶م.، قیمت شروع حراج ۱۵۰ پوند.

بیستون - نقاشی از لویس دو سر روبرت کرپرتر ۱۸۱۸ م. - موزه بریتانیا

تألیف کوان، چاپ اول، سال انتشار ۱۹۳۹، قیمت تخمینی ۲۵۰-۳۵۰

پوند.

- The mandaeans of Iraq and Iran

اثر دراو، چاپ اول، سال انتشار ۱۹۳۷، قیمت در شروع حراج ۱۵۰

پوند.

- Early Adventures in Persia Susiana and Babylonia

اثر لیارد، چاپ اول، سال انتشار ۱۸۸۷، قیمت تخمینی ۱۵۰-۲۰۰ پوند. نویسنده کتاب، چند صباحی در میان عشایر بختیاری و ایلات دیگر ایران به سر برده و سپس راهی نینوا (کربلا) شده است.

- History of Persia

اثر سرهنگ سر جان ملکم، چاپ اول، در دو جلد، قیمت تخمینی در حراج ۱۲۰۰-۱۰۰۰ پوند. سر جان ملکم از جانب دولت بریتانیا، بارها به ایران سفر کرد.

- The story-book of the Shah

از الا سایکز، قیمت شروع حراج ۳۰۰ پوند.

- Through Persia on a Side-Saddle

سال انتشار ۱۸۹۸، تألیف الا سایکز؛ نویسنده، در مقدمه کتاب توضیح داده که نخستین زن اروپایی است که از کرمان دیدن کرده است. الا سایکز، در سال ۱۸۹۴ همراه همسرش، برای تأسیس کنسولگری بریتانیا در کرمان،

- History of Kurdistan 1239- 1858 AD

سال انتشار ۱۹۲۱، اثر حسنی سعید، چاپ اول، قیمت آغاز حراج ۲۰۰

پوند.

- Kurdistan and Sisten

از پیت، سال انتشار ۱۸۸۷، قیمت در آغاز حراج ۱۰۰ پوند.

- Safar Nameh

نوشته بل، چاپ اول، سال انتشار ۱۸۹۴ بل، این کتاب راهنگام دیدار با عموییش سر فرانک لاسلس - که در تهران مأموریت داشت - نوشت. قیمت تخمینی ۳۰۰-۴۰۰ پوند.

- Poems from the Divan of Hafez

این کتاب، ترجمه بخشی از اشعار حافظ، شاعر بلند آوازه ایران است که بل در مدت اقامت خود در ایران، به تنظیم آن پرداخته است. سال انتشار ۱۸۹۷ م، قیمت تخمینی ۱۵۰-۱۰۰ پوند.

- Persian Pictures

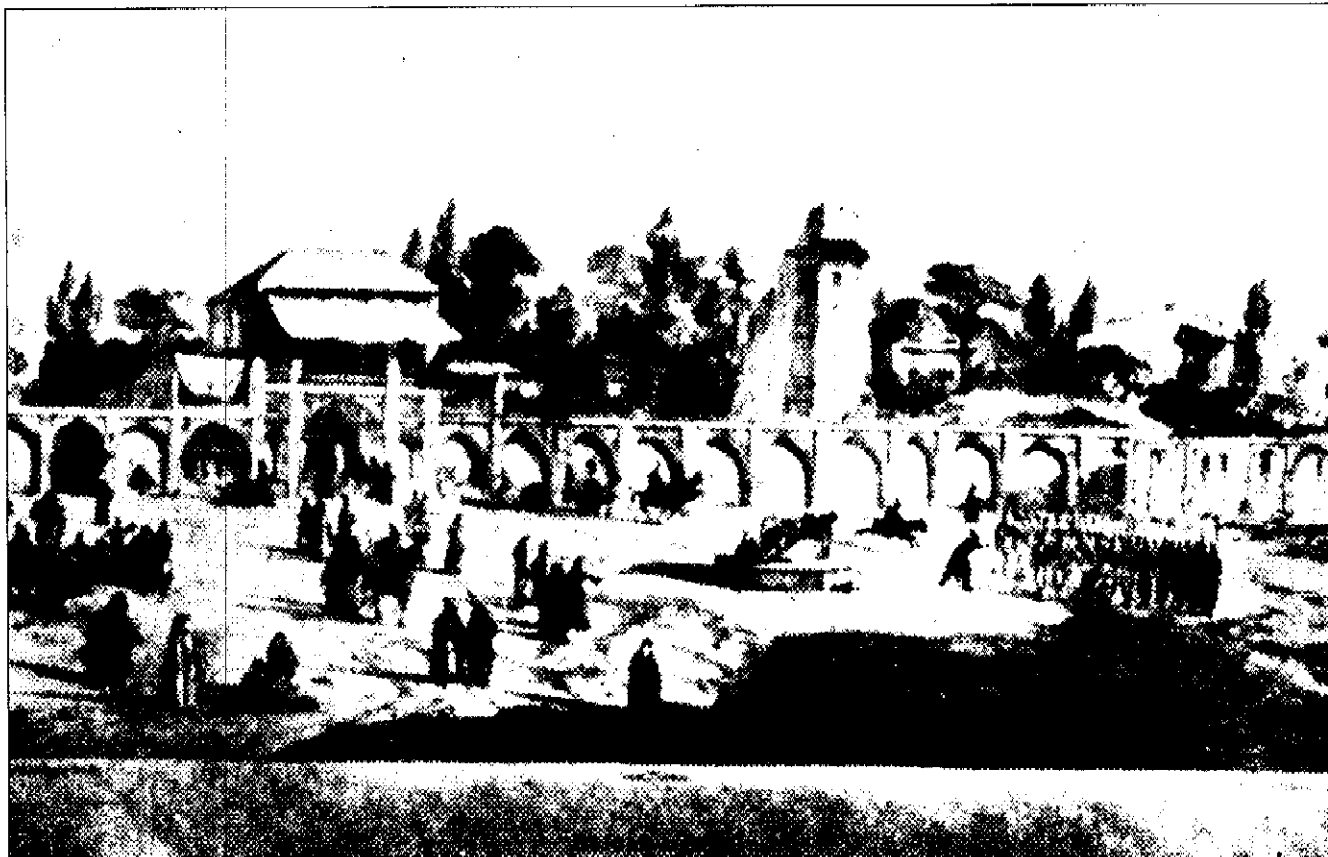
این کتاب نیز به قلم بل تألیف شده، چاپ اول، قیمت شروع حراج ۲۵۰

پوند.

- Journeys in Persia and Kurdistan

چاپ اول، اثر بی شاب ایزابلا لوسی، قیمت تخمینی ۳۰۰-۴۰۰ پوند.

- Yesterdays in Persia and kurdistan

میدان توپخانه تهران در اوایل سلطنت ناصرالدین شاه قاجار - نقاشی از اوژن فلاندن ۱۲۵۶ هجری قمری

به آن شهر سفر کرد.

مرکز علمی و فرهنگی، وابسته به وزارت فرهنگ و آموزش عالی، تهران ۱۳۶۲ش.

۲- Un Trentino alla corte dello Scia di Persia. Le memorie di viaggio di Antenore Penni. ۱۸۸۲-۱۸۸۲.

بامقدمه و تعلیقات میرجلال هاشمی، انتشارات موزه تاریخی در شهر ترنتو (ایتالیا)، دسامبر ۱۹۹۷م.

۳- Jakob Eduard Polak. Persien, das land and Seine Bewohner Ethnographische Schilderongen, ۱۸۶۵ Brockhaus Leipzig.

سفرنامه یولاک «ایران و ایرانیان»، پاکوب ادوارد یولاک، ترجمه کیکاوس جهاناندازی، انتشارات خوارزمی، تهران ۱۳۶۱ش.

۴ Dr. Jakob Polak. Die Prostitution in Persien, Wiener Medizinische Wochenschrift, Nr. ۳۲, V. ۱۰. ۱۸۶۱, Seite ۵۱۶-۵۱۷.

- Persia and its People

این کتاب را نیز الیاسیکز تألیف کرده و درباره دیدارهای او در سال ۱۹۰۲ از بخشهای غربی ایران است. چاپ اول، قیمت تخمینی ۴۰۰-۶۰۰ پوند.

- Persian Gulf Pilot

سال انتشار ۱۹۲۰، قیمت تخمینی ۲۰۰-۱۰۰ پوند. این کتاب، اطلاعات سودمندی درباره وضع جغرافیایی و راهبردی خلیج فارس و کشورهای حاشیه آن دربردارد.

پی نوشتها:

۱- George N. Curzon. Persia and the Persian Question, Part I and Part II.

ایران و قضیه ایران در دو جلد، جرج ن. کرزن، ترجمه وحید مازندرانی، انتشارات

کتابهایی در باب تاریخ ایران و سفرنامه ها

سالهای ۹۰۰ تا ۱۰۰۰ م.		
	۹۱۲-۹۱۵	علی بن ابوالحسن مسعودی ابواسحق اصطخری
سالهای ۱۱۰۰ تا ۱۱۰۰ م.		
	۱۰۳۵-۱۰۵۰	ناصر خسرو
سالهای ۱۱۰۰ تا ۱۲۰۰ م.		
	۱۱۵۰ ۱۱۷۳-۱۱۶۰	ادریسی بنیامین بن تودلا (تطیلی)
سالهای ۱۲۰۰ تا ۱۳۰۰ م.		
	۱۱۸۰-۱۲۲۰	یاقوت
سالهای ۱۳۰۰ تا ۱۵۰۰ م.		
Marino Sanuto	۱۳۰۰-۱۳۰۶	مارینو سانوتو
Friar Odoricus di Pordenone	۱۳۲۵	فرایر اودوریکوس دی پوردنون
	۱۳۳۰	ابن بطوطه
Friar. B. Pegolotti	۱۳۴۰	فرایر بی. پگولوتی
Friar. J. di Marignoli	۱۳۵۰	فرایر جو وانی دی ماریگنولی
Don Ruy Gonzalez di Clavijo	۱۴۰۴-۱۴۰۵	دون روی گنزالس دی کلاویجو
	۱۴۴۱-۱۴۵۸	عبدالرزاق
Nicolo Conti	۱۴۱۹-۱۴۴۴	نیکولو کنتی
Athanasius Nikitin	۱۴۷۰	آتانازیوس نی کیتین
Josafa Barbaro	۱۴۷۴	جوزافا باربارو
Ambrosio Contarini	۱۴۷۴-۱۴۷۵	آمبروزیو کونتارینی
Hieronimo di Santo Stefano	۱۴۹۴-۱۴۹۹	هیرونیمو دی سانتو استفانو
سالهای ۱۵۰۰ تا ۱۶۰۰ م.		
Ludovico di Varthema	۱۵۰۴	لودوویکو دی وارثیما
Anonymous Merchant	۱۵۰۷-۱۵۲۰	آنونیموس مرچنت
Jiovanni Angiolello	۱۵۱۰	جیووانی انجیوللو
Antonio Tenreiro	۱۵۲۹	انتونیو تنه ریرو
Gabriel de Luetz	۱۵۴۶-۱۵۵۰	گابریل دولوتز
	۱۵۵۶	سید علی
Factorsand Anthony Jenkinson Richard Chenie Arthur Edwards Lawrence chapman Lionel	۱۵۶۲-۱۵۸۰	«فاکتورسند» انگلیسی که مدیر شرکت تجارتی مسکوی بود با انتونی جنکینسون، ریچارد چنی، ارتور ادواردز، لورنس چین، لیونل پلوم تری و کریستوفر، برو

Plum-tree Christopher Barrogh		
Cesar Frederico	۱۵۶۳	سزار فرديريكو
V. de Blanc	۱۵۷۵	وي. دو بلان
Vencentino d'Alessandri	۱۵۷۶	وين چين تينو د الساندري
John Newberry	۱۵۸۶-۱۵۸۱	جان نيوبري
Ralph Fitch	۱۵۸۵-۱۵۸۳	رالف فيچ
J.H. Van Liuschoten	۱۵۸۹-۱۵۸۳	جي. اچ. وان ليوختن
C. Lambert	۱۵۹۸	سي لامبر
Antonio di Govea	۱۵۹۸	آنتونيودي گووا
Anthony and Robert Sherley	۱۶۲۷-۱۵۹۹	سر آنتوني و سر رابرت شرلي
G. Mainwaring	۱۶۰۰-۱۵۹۹	جي. مين وارينگ
John Cartwright	۱۶۰۰	جان کارت رايت
Don Juan	۱۶۰۰	دون ژوان ايران
Sir. John Mildenhall	۱۶۰۶-۱۶۰۰	سر جان ميلدن هال
S.K. Zalonkemenz	۱۶۰۲	اس. كي. زالون كمنز
Pedro Teixeira	۱۶۰۴	پدرو تڪسيرا
Paul Simon	۱۶۰۷	پل سيمون پدر
Joseph Salbancke	۱۶۰۹	جوزف سالبانڪ
Fray Gaspar de San Bernardino	۱۶۱۱	فري گاسپار دوسان برناردينو
John Crowther, Richard Steele	۱۶۱۶-۱۶۱۵	جان كروتر و ريچارڊ سٽيل
Thomas Coryate	۱۶۱۶	تامس كوريات
Pietro della Valle	۱۶۲۳-۱۶۱۶	پيترو دلاواله
Don Gracias de Silva Y Figueroa	۱۶۱۸	دان گراسيا دوسيلوا اي فيگورا
Giles Hobbes	۱۶۲۰-۱۶۱۹	جيز هابز
Nicholas Hemm	۱۶۲۳	نيڪولا هم
Sir Thomas Herbert	۱۶۲۸-۱۶۲۷	سر تامس هربرٽ
Pere Pacifique de Provins	۱۶۲۸	پرپاسيفيڪ دو پروينس
Pere Gabriel de Chinon	۱۶۵۰-۱۶۲۸	پرگابرييل دوشينون
J.B. Tavernier	۱۶۷۵-۱۶۲۹	جي. بي. تاورنيه
Adam Olearius	۱۶۲۸-۱۶۳۷	آدام اولريوس
J.A. de Mandelslo	۱۶۴۰-۱۶۳۸	جي. اي. دوماندل سلو
Heer Basting	۱۶۴۵	هير باسٽينگ
Pere Rigourdi	۱۶۵۰	پر ريگوردي
Don Pedro Sebastiano Cubero	۱۶۵۰	دن پدرو سباستيانو كوبرو
Pere Alexandre de Rhodes	۱۶۶۰-۱۶۵۶	پر الكساندر دو رودز

Pere Manuel Godinho	۱۶۶۳	پرمانوئل گودين هو
Pere Angelo de La Brosse	۱۶۷۸-۱۶۶۴	پرانژلو دولابروس
J. de Thevenot	۱۶۶۷-۱۶۶۴	جی. دوتہ ونو
Sir John Chardin	۱۶۷۷-۱۶۶۵	سر جان شاردن
A. Dualier Deslandes	۱۶۶۵	ا. دولیہ دسلاند
H. de Jager	۱۶۶۵	اچ. دوچاگر
John Struyus	۱۶۷۲-۱۶۷۱	جان استریوس
F. Petis de la Croix	۱۶۷۶-۱۶۷۴	اف. پوٹی دولاکروا
John Fryer	۱۶۷۷-۱۶۷۶	جان فرایر
Pere S. N. Sanson	۱۶۸۳	پر. اس. ان. سانسون
Von Kampfer	۱۶۸۸-۱۶۸۴	فن کمپفر
Pere Villot	۱۶۹۰-۱۶۸۹	پر ویلوت
Giov Frank Gemelli Careri	۱۶۹۴	جیو فرانک جملی کارہ ری
Pere de La Maze	۱۶۹۸	پر دولا ماز
F. C. Schillinger	۱۶۹۹	اف. سی. شیلینگر
سالہائے ۱۷۰۰-۱۸۰۰ء		
A. Hamilton	۱۷۲۰-۱۷۰۰	سروان آ. ہامیلتون
J.P. de Tournefort	۱۷۰۱	جی. پی. دو تورنہ فور
Cornelius le Brun	۱۷۰۴-۱۷۰۳	کورنلیوس اوبرن
Pere Krusinsky	۱۷۲۵-۱۷۰۵	پر کروسینسکی
John Bell Antermory	۱۷۱۷-۱۷۱۶	جان بل اف انتر موری
Basil Batazes	۱۷۳۰-۱۷۱۶	بازیل ہاتہ تز
Daury Effendi	۱۷۲۰	دوری افندی
Pere Bachoud	۱۷۲۲	پرہاشو
P.H. Bruce	۱۷۲۳-۱۷۲۲	سروان پی. اچ. بروس
Pere Leandro di S. Cecilia	۱۷۳۶-۱۷۳۵	پر لندرو دی. اس. سسیلیا
J. Otter	۱۷۳۹-۱۷۳۷	جی. اوتر
	۱۷۴۱	عبدالکریم
Pere Bazin	۱۷۴۷-۱۷۴۱	پرہازن
Jonas Hanway	۱۷۴۸-۱۷۴۳	یوناس ہانوی
Pere Desvignes	۱۷۴۴	پر دسویگوس
Dr. J. Cook	۱۷۴۷	دکتر جی. کوک
Bartholmew Plaisted	۱۷۵۰	بارتلمیو پلاستد
E.B. Ives	۱۷۵۸	سروان ای. بی. ایوز
Carsten Niebuhr	۱۷۶۵-۱۷۶۱	کارستن نیبور

S.G. Gmelin	۱۷۷۲-۱۷۷۱	اس. جی. گملن
R. Habiht	۱۷۷۴-۱۷۷۳	آر. هابیلست
Abr. Parsons	۱۷۷۵	آبر پارسن (پارسنز)
G. Forster	۱۷۸۴-۱۷۸۳	جی. فورسٹر
Comte de Ferrieres Sauvebocuf	۱۷۸۵-۱۷۸۴	کنت دو فریر سووبف
P.S. Pallas	۱۷۸۵	پی. اس. پالاس
W. Franklin	۱۷۸۷-۱۷۸۶	دبلیو. فرانکلین
Sir H. Jones (Bridges)	۱۸۱۱-۱۷۸۶	سر. اچ. جونز (بریجز)
Abbe de Beauchamps	۱۷۸۷	آبہ دو بوشان
John Taylor	۱۷۹۰	جان ٹیلر
G.A. Olivier	۱۷۹۶	جی. آ. اولیویہ
John Jackson	۱۷۹۷	جان جاکسون
سالہای ۱۸۰۰ تا ۱۸۹۱ م.		
Sir John Malcolm	۱۸۱۰-۱۸۰۰	سرجان ملکم
J. Scott Waring	۱۸۰۲	جی. اسکات وارینگ
P. Amedee Jaubert	۱۸۰۶-۱۸۰۵	پی. آمدہ ژوبر
A. de Bontems	۱۸۰۹-۱۸۰۷	سرہنگ آ. دوبانتم
P.A. de Gardanne	۱۸۰۷	پی. آ. دوگاردان
Truilhier	۱۸۰۹-۱۸۰۷	سروان ترویل ہیر
A. Dupre	۱۸۰۹-۱۸۰۷	آ. دوپره
P. Tancoigne	۱۸۰۹-۱۸۰۷	پی. تانکوینی
Trezel	۱۸۰۹-۱۸۰۷	سرہنگ ترزل
J.P. Morier	۱۸۱۵-۱۸۱۱ ۱۸۰۹-۱۸۰۸	جی. پی. موریه
W.P. Grant	۱۸۰۹	سروان وی. پی. گرنت
Sir H. Pottinger, Christie	۱۸۱۰	سر. اچ. پوتینگر، سروان کریستی
W. Monteith	۱۸۳۱-۱۸۱۰	جنرال دبلیو مونٹائیٹ
Macdonald Kinneir	۱۸۳۰-۱۸۱۰	سرجان مکدونالد کی نر
Sir W. Ouseley	۱۸۱۲-۱۸۱۱	سر دبلیو اوزلی
W. Price	۱۸۱۲-۱۸۱۱	دبلیو پرایس
H. Martyn	۱۸۱۲-۱۸۱۱	اچ. مارتین
J.B. Rousseau	۱۸۱۲	جی. بی. روسو
G. Drouville	۱۸۱۳-۱۸۱۲	سرتیپ دروویل
M. Freygan	۱۸۱۲	ام. فریگان
J.S. Buckingham	۱۸۱۶	جی. اس. باکینگھام

W. Heude	۱۸۱۷	ستوان دبلو هوڊ
M. Von Kotzebue	۱۸۱۷	م. ون ڪوٽزبو
J. Johnson	۱۸۱۷	سرهنگ جي. جانسون
R. Ker Porter	۱۸۱۸-۱۸۲۰	سر آر. ڪر پورٽر
T. Lumsden	۱۸۱۹-۱۸۲۰	ستوان تي لمسنڊن
P. Gordon	۱۸۲۰	پي. گورڊون
C.J. Rich	۱۸۲۰-۱۸۲۱	سي. جي. ريچ
J.B. Fraser	۱۸۲۱-۱۸۲۴	جي. بي. فريزر
G. Keppel	۱۸۲۴	جي. ڪيل
M.A' Court	۱۸۲۶	م. ا. ڪورٽ
J.E. Alexander	۱۸۲۶	سر جي. اي. الڪسانڊر
R. Mignan	۱۸۲۶-۱۸۳۰	سروان آر. مينيان
T.B. Armstrong	۱۸۲۸-۱۸۲۹	تي. بي. آرمسٽرانگ
Th. Alcock	۱۸۲۸-۱۸۲۹	ت. الڪوڪ
C. Belanger	۱۸۲۹	سي. بلانڙهه
E. Smith, H.G. Dwight	۱۸۲۹	اي اسميٽ و اچ. جي. ڊويٽ
A.N. Groves	۱۸۲۹	اي. ان. گرووز
E. Menetries	۱۸۳۰	ا. مئٽريس
A. Conolly	۱۸۳۰	سروان آ. ڪونولي
Sergeant Gibbons	۱۸۳۱	گروهيان گيبون
Dr. J. Wolff	۱۸۳۱-۱۸۴۴	ڊڪٽر جي. ولف
G. Fowler	۱۸۳۱-۱۸۳۶	جي. فولر
J.S. Stocqueler	۱۸۳۱-۱۸۳۲	جي. اس. اسٽاڪلر
A. Burnes	۱۸۳۲	سر. اي. برنز
	۱۸۳۲	لال مھان
T.S. Powel	۱۸۳۳-۱۸۳۴	ستوان تي. اس. پاول
Heidenstamm	۱۸۳۴	سرگرو هيدن شتام
Baron Th. Korff	۱۸۳۴-۱۸۳۵	بارن ت. ڪورف
J. Perkins	۱۸۳۴-۱۸۴۲	جي. پرڪينس
Sir H. Rowlinson	۱۸۳۴-۱۸۶۰	سر. اچ. رولينسون
W. Stuart	۱۸۳۵-۱۸۳۶	سرهنگ دبلو استوارٽ
Aucher Eloy	۱۷۳۵-۱۸۳۷	اوڪر الوي
Alex Chodzko	۱۸۳۵-۱۸۴۰	الڪس چوڊزڪو
F. R. Chesney	۱۸۳۵-۱۸۳۷	جنرال اف. آر. چسني
W.H. Ainsworth	۱۸۳۵-۱۸۴۰	دبلو اچ. اينس ورٿ

V. Fontanier	۱۸۳۸-۱۸۳۵	وی، فوتتانیہ
Major D'Arcy Todd	۱۸۳۷-۱۸۳۶	سرگرد دارسی تود
J. McNeill	۱۸۳۸-۱۸۳۶	ج. مک نیل
Sir Justin, Lady Sheil	۱۸۵۳-۱۸۳۶	سریوسٹین ویانو شیل
R. Wilbraham	۱۸۳۷	سروان آر. ویلبرام
Eugene Bore	۱۸۴۰-۱۸۳۸	اوژن بورہ
	۱۸۳۸	حاجی عبدالنہی
Lemm	۱۸۳۹-۱۸۳۸	سروان لم
A. Soltykoff	۱۸۳۹-۱۸۳۸	پرنس آ. سولتی کف
E. Conolly	۱۸۳۹	سروان ای. کونولی
Ch. Texier	۱۸۴۰-۱۸۳۹	تکسیہ
E. Flandin, P. Coste	۱۸۴۱-۱۸۳۹	ای. فلانڈن و پی کوسٹ
Dr. A. Grant	۱۸۴۰	دکتر آ. گرنت
Baron C. de Bode	۱۸۴۱-۱۸۴۰	بارن سی دو بود
Sir A.H. Layard	۱۸۴۲-۱۸۴۰	سر ای. ایچ. لیارد
A.L. Mitford	۱۸۴۰	ای. ال. میتفرد
Comte de Sercey	۱۸۴۰	کنت دو سرسی
F. Forbes	۱۸۴۱	دکتر اف. فوربز
G. Osculati	۱۸۴۲-۱۸۴۱	جی. اسکولاتی
W.B. Selby	۱۸۴۲-۱۸۴۱	ستوان دبلیو بی سلبی
G.P. Badger	۱۸۴۲	دکتر جی. پی. باجر
W.R. Holmes	۱۸۴۴-۱۸۴۳	وی، آر. ہمس
N.L. Westergaard	۱۸۴۳	ان. ال. وسترگارڈ
M. Wagner	۱۸۴۳	م. واگنر
R. Leech	۱۸۴۳	ستوان آر. لیچ
J.F. Jones	۱۸۴۷-۱۸۴۴	جی. اف. جونز
J.P. Ferrier	۱۸۴۵	جی. پی. فریہ
H. de Hell	۱۸۴۸-۱۸۴۶	ایچ. دوہل
Ida Pfeiffer	۱۸۴۸	میس ایدا پفیفر
Dr. F.A. Buhse	۱۸۴۹-۱۸۴۸	دکتر اف. آ. بوس
E. Keith Abbott	۱۸۵۹-۱۸۴۹	ای. کیٹ ایوٹ
R. Curzon	۱۸۵۲-۱۸۴۹	آر. کرزن
W.K. Loftus	۱۸۵۲-۱۸۴۹	دبلیو کی. لفتوس
M. Tehirikoff	۱۸۵۳-۱۸۴۹	م. چی ریکف
R.B. Binning	۱۸۵۱	آر. بی. بینینگ

J. Berezin	۱۸۵۱	جی. برزین
Czarnotta	۱۸۵۲-۱۸۵۲	چارنوتا
H. Garnier	۱۸۵۲	اچ. گارنیه
Gobineau	۱۸۵۸-۱۸۵۵	کنٹ گوبینو
J. Outram	۱۸۵۷	سر جی. اوترام
W.A. Shepherd	۱۸۵۷	دبلیو. ا. شپرڈ
C.H. Hunt	۱۸۵۷	سی. اچ. ہنٹ
C. Clerk	۱۸۷۳-۱۸۵۷	سی. کلارک
N. De Khanikoff	۱۸۵۸	ن. دو. خانیکف
Dr. O. Blau	۱۸۵۸	دکٹر او. بلو
E. Duhouset	۱۸۶۰	ای. دو ہوسہ
R.G. Watson	۱۸۶۰	آر. جی. واتسون
J. Osmaston	۱۸۶۰	جی. اوسماستون
M. de Blocqueville	۱۸۶۰	م. دو بلوک ویل
E.B. Eastwick	۱۸۶۲-۱۸۶۰	ای. بی. ایستویک
Dr. H. Brugsch	۱۸۶۱-۱۸۶۰	دکٹر اچ. بروگش
J. Ussher	۱۸۶۱	جی. اوسر
F. Goldsmid	۱۸۷۲-۱۸۶۱	سر اف. گلد اسمید
F. De Filippi	۱۸۶۲	اف. دو فیلیپی
Lewis Pelly	۱۸۷۲-۱۸۶۲	لوئیس پلی
Arm. Vambery	۱۸۶۲-۱۸۶۲	آرم. وامبری
O. St. John	۱۸۷۲-۱۸۶۴	او. سن. جان
Comte J. de Rochechouart	۱۸۶۶-۱۸۶۴	کنٹ دو روش شوآر
D.W. Marsh	۱۸۶۴	دی. دبلیو مارش
F. Mechin	۱۸۶۵	اف. مچین
Viscount Pollington	۱۸۶۵	ونکیت پولینگتون
Dr. C. Haussknecht	۱۸۶۹-۱۸۶۵	دکٹر س. ہوسک نخت
Dr. J.E. Polak	۱۸۸۲-۱۸۶۵	دکٹر جی. ای. پلاک
B. Lovett	۱۸۸۱-۱۸۶۶	سرگرد بی لووت
C.J. Wills	۱۸۸۱-۱۸۶۶	سی. جی. ویلز
A.H. Mounsey	۱۸۶۷-۱۸۶۶	ای. اچ. مونسی
E.C. Ross	۱۸۹۰-۱۸۶۷	سرہنگ ا. سی. راس
Dr. W. Freshfield	۱۸۶۷	دکٹر دبلیو فرش فیلڈ
G. Melgunof	۱۸۶۸	جی. ملگونف
E.L. Cutts	۱۸۷۰	ای. ال. کوتس

Euan Smith	۱۸۷۲-۱۸۷۰	سرهنگ اوان اسميت
J. Bassett	۱۸۸۵-۱۸۷۰	جی. باست
W. Brittlebank	۱۸۷۲	دبليو بريٽل بنڪ
Baron Max Von Thielmann	۱۸۷۲	بارن ماکس فن ٿيلمن
H.C. March	۱۸۷۲	سروان اچ. سي. مارش
H.W. Bellew	۱۸۷۲	دکٽر اچ. دبليو بلو
Dr. G. Rozario	۱۸۷۲	دکٽر جی. روزاريو
W.T. Blanford	۱۸۷۲	دبليو ٽي. بلنفورڊ
Val Baker and W. Gill	۱۸۷۲	سرهنگ وال باڪر و سروان دبليو جيل
P. Ogorodnikof	۱۸۷۴	پي. او گورود نيڪف
G. Napier	۱۸۷۴	سروان جی. ناپير
F. Stolze		اف. استولزه
F.C. Andreas	۱۸۸۱-۱۸۷۴	اف. سي. آندريس
A. Rivadeneyra	۱۸۷۵-۱۸۷۴	اي. ريوادنييرا
Sir C. Mac Gregor	۱۸۷۵	سر سي. مڪ گرگور
H. Ballantine	۱۸۷۵	اچ. بالانتين
T.S. Anderson	۱۸۷۶-۱۸۷۵	ٽي. اس. اندرسون
A. Arnold	۱۸۷۵	اي. ارنولڊ
Dr. E. Tietze	۱۸۷۵	دکٽر اي. ٽيٽز
E.A. Floyer	۱۸۷۷-۱۸۷۶	اي. اي. فلويه
R. Murdoch Smith	۱۸۷۶	سر. آر. مورڊوخ اسميت
Puschin	۱۸۷۷	سروان پوچين
Mme. C. Serena	۱۸۷۸-۱۸۷۷	مادام سي. سرنا
K.D. Kiach	۱۸۷۸	ڪي. ڊي. ڪياچ
G. Radde	۱۸۸۰-۱۸۷۹	دکٽر جی. راده
Grodekoff	۱۸۸۰	جنرال گروڊ ڪف
Petrusevitch	۱۸۸۰	جنرال پٽروسويچ
A.H. Schindler	۱۸۹۱-۱۸۷۷	جنرال اي. اچ. شينڊلر
G. Riederer	۱۸۸۱-۱۸۷۹	جی. ريڊرر
A. Laessoe	۱۸۸۰	اي. لاسو
C.E. Stewart	۱۸۹۱-۱۸۸۰	سرهنگ سي. اي. استوارٽ
E.O'Donovan	۱۸۸۰	اي. اڊونوان
A. Condie Stephen	۱۸۸۵-۱۸۸۱	اي. ڪنڊي اسٽيفن
M. and J. Dieulafoy	۱۸۸۶-۱۸۸۱	مادام و جی دولانوا
E. Stack	۱۸۸۱	اي. اسٽڪ

Gasteiger	۱۸۸۱	جنرال گاسٹیگرخان
H.L. Wells	۱۸۹۱-۱۸۸۱	سرہنگ اچ. ال. ولز
E. Oesolle	۱۸۸۲	ای. اورسول
H. Moser	۱۸۸۲	اچ. موزر
S.G.W. Benjamin	۱۸۸۵-۱۸۸۲	اس. جی. دہلیو بنیامین
A. Rilley	۱۸۸۴	ای. ریلی
M.S. Bell	۱۸۸۴	سرہنگ م. س. بل
R.H. Jennings	۱۸۸۵-۱۸۸۴	سروان ار. اچ. جیننگز
Fr. Houssay	۱۸۸۵	فر. ہوسی
A. Nikolsky	۱۸۸۵	ای. نیکولسکی
J.R. preece	۱۸۸۵	جی. آر. پریس
Hedin Sven	۱۸۸۵	ہدین اسون
J.D. Rees	۱۸۸۵	جی. ڈی. ریز
A. Rodler	۱۸۸۵	دکتر ای. رودلر
A.C. Yate	۱۸۸۵	سروان ای. سی. بیت
G. Bonvalot	۱۸۸۶	جی. بن والو
T. Stevens	۱۸۸۶	ٹی. اسٹیونس
H. Binder	۱۸۸۶	اچ. بیندر
A. Le Messurier	۱۸۸۷	سرہنگ ا. لو مسوریہ
R.E. Galindo	۱۸۸۷	ستوان آر. ای. گالیندو
H.B. Vaughan	۱۸۹۱-۱۸۸۸	ستوان اچ. بی. وگان
J.T. Bent	۱۸۸۸	جی. ٹی. بنت
H. de Windt	۱۸۸۸	اچ. دو. وینت
Von Proskowetz	۱۸۸۸	فن. پروس کووتز
Comte de Sabran	۱۸۸۸	کنت دوسابران
E.G. Browne	۱۸۸۸	ای. جی. براون
F.R. Mounsell	۱۸۸۸	سروان اف. آر. مونسئل
H.F.B. Lynch	۱۸۸۹	اچ. اف. بی. لینچ
Dr. P.F. Trautenberg	۱۸۸۹	دکتر پی. اف. ٹروین برگ
Gobineau	۱۸۹۰-۱۸۸۹	کنت دوگوبینو
H.O. Sawyer	۱۸۹۰	سرگرد اچ. ا. سائر
Mrs. Bishop (Miss Isabella Bird)	۱۸۹۰	بانو بیشاپ (میس ایزابلا برد)